

LT

LT

LT

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 2.4.2009
KOM(2009) 153 galutinis

KOMISIJOS ATASKAITA TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI

apie genetiškai modifikuotų kultūrų sambūvį su tradicinėmis ir ekologiškomis kultūromis

{SEK(2009) 408}

KOMISIJOS ATASKAITA TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI

apie genetiškai modifikuotų kultūrų sambūvį su tradicinėmis ir ekologiškomis kultūromis

1. ĮŽANGA

Genetiškai modifikuotų organizmų (GMO) sambūvis su tradicine ir ekologiška žemės ūkio produkcija tiesiogiai susijęs su vartotojų ir žemės ūkio produkcijos gamintojų sąmoningu pasirinkimu atsižvelgti į asmeninį pasirinkimą ir ekonomines galimybes laikantis teisinių įsipareigojimų dėl GMO ženklinimo. Pagal Direktyvą 2001/18/EB dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką¹, Reglamentą (EB) Nr. 1829/2003 dėl genetiškai modifikuoto maisto ir pašarų² ir Reglamentą (EB) Nr. 1830/2003 dėl genetiškai modifikuotų organizmų ir iš jų pagamintų maisto produktų ir pašarų susekamumo ir ženklinimo³, GMO, o taip pat maistas ir pašarai, kurių sudėtyje yra, kurie susideda arba yra pagaminti iš GMO turi būti atitinkamai ženklinami, kad būtų užtikrinta, jog pasirenkama sąmoningai. Tai reiškia, kad produktai, kurie turi būti ženklinami kaip genetiškai modifikuoti, turi būti atskirti nuo tų, kurių taip ženklini nereikia.

Kadangi leidimų išdavimo tvarka visiškai aprėpia genetiškai modifikuotų kultūrų auginimo aplinkosaugos ir sveikatos aspektus, su sambūviu susiję tokie sprendiniai klausimai kaip techninės atskyrimo priemonės ir galimos ekonominės pasekmės genetiškai modifikuotoms kultūroms įsimačius į genetiškai nemodifikuotas kultūras.

Pagal Direktyvos 2001/18/EB 26a straipsnį, valstybės narės gali imtis atitinkamų su sambūviu susijusių nacionalinių priemonių, kad išvengtų netyčinio GMO atsiradimo kituose produktuose. Komisijos rekomendacija 2003/556/EB dėl nacionalinių strategijų kūrimo ir geriausios praktikos gairių siekiant užtikrinti genetiškai modifikuotų pasėlių sambūvį su tradiciniais ir ekologiškais pasėliais⁴ skirta valstybėms padėti narėms parengti su sambūviu susijusius nacionalinius teisės aktus ir kitas strategijas.

2006 m. kovo mėn. Komisija patvirtino pirmąją ataskaitą apie nacionalinių priemonių įgyvendinimą dėl genetiškai modifikuotų pasėlių sambūvio su tradiciniais ir ekologiškais pasėliais⁵.

2009 m. gegužės 22 d. Žemės ūkio ministrų taryba patvirtino išvadas dėl sambūvio, kuriose Komisijos prašoma imtis šių veiksmų:

- (1) kuo greičiau pateikti pasiūlymą dėl Bendrijos sėklų ženklinimo ribų.

¹ OL L 106, 2001 4 17, p. 1, su pakeitimais, padarytais reglamentais (EB) Nr. 1829/2003 ir (EB) Nr. 1830/2003.

² OL L 268, 2003 10 18, p. 1.

³ OL L 268, 2003 10 18, p. 24.

⁴ OL L 189, 2003 7 29, p. 36.

⁵ COM (2006) 104 galutinis ir Komisijos tarnybų darbo dokumentas:
http://ec.europa.eu/agriculture/co-existence/sec313_en.pdf

- (2) Glaudžiai bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis ir suinteresuotaisiais subjektais nustatyti techninių atskyrimo priemonių geriausią praktiką ir šio darbo pagrindu parengti atskiroms kultūroms skirtų priemonių gaires.
- (3) Intensyviau naudotis COEX-NET⁶ keičiantis informacija apie kultūrų atskyrimo ir atsakomybės priemones, įskaitant tarpvalstybines su sambūviu susijusias problemas, ir aptarti galimus sprendimus, jei tokios problemos būtų pastebėtos.
- (4) Su valstybėmis narėmis ištirti galimus būdus, kaip kuo labiau sumažinti galimas su sambūviu susijusias tarpvalstybines problemas.
- (5) Išnagrinėti ES teisę atitinkančius tvarius sprendimus, skirtus vietovėms, kuriose žemės ūkio struktūros ir ūkininkavimo sąlygos yra tokios, kad auginant tam tikras kultūras sunku pasiekti ūkio lygio sambūvį.
- (6) Stiprinti Europos mokslinius tyrimus sambūvio srityje siekiant pašalinti esamas žinių spragas ir sudaryti sąlygas valstybėms narėms susipažinti su turimais mokslinių tyrimų rezultatais.
- (7) Atlikti įvairių nacionalinių civilinės atsakomybės sistemų tyrimą dėl jų taikymo ekonominės žalos, patirtos GMO įsimaišius į genetiškai nemodifikuotas kultūras, įskaitant tarpvalstybinius atvejus. Atsižvelgiant į tai, taip pat išnagrinėti valstybėse narėse sukurtas konkrečias kompensavimo ir draudimo sistemas.
- (8) Kartu su valstybėmis narėmis toliau nagrinėti, ar reikėtų imtis tolesnių žingsnių siekiant nustatyti bendrus su sambūviu susijusius principus.

Šioje ataskaitoje pateikiama Komisijos veiklos, susijusios su Tarybos išvadomis suteiktais įgaliojimais, apžvalga. Joje, remiantis valstybių narių pateikta informacija, taip pat pateikiama nacionalinių ir regioninių sambūvio priemonių įgyvendinimo apžvalga.

2. BENDRIJOS SĖKLŲ ŽENKLINIMO RIBOS

Direktyvoje 2001/18/EB numatyta galimybė neženklinti sėklų partijų, jei jose esančių genetiškai modifikuotų sėklų, kurias leidžiama auginti ES, likučių kiekis neviršija tam tikros ribos. Šiuo metu Komisija atlieka poveikio vertinimą, kad galėtų nustatyti šias sėklų ženklavimo ribas, kuriomis bus grindžiamas būsimas Komisijos teisės aktas. Rengdama savo pasiūlymą Komisija taip pat atsižvelgs į 2008 m. gruodžio 5 d. Tarybos išvadą apie GMO, kur teigiama, kad šios ribos turi būti kuo žemesnės, tačiau kartu jos turi būti praktiškos, proporcingos ir naudingos visiems ekonominės veiklos vykdytojams, turi padėti užtikrinti tiek tradicinių, ekologiškų ir genetiškai modifikuotų produktų gamintojų, tiek jų vartotojų pasirinkimo laisvę.

⁶ Informacijos apie sambūvį derinimo ir keitimosi ta informacija tinklo grupė.

3. ATSKIROMS KULTŪROMS SKIRTŲ SAMBŪVIO PRIEMONIŲ GAIRĖS, TARPVALSTYBINĖS PROBLEMOS IR REGIONAI, KUR SUNKU PASIEKTI SAMBŪVĮ

Komisija įsteigė Europos sambūvio biurą (ESB⁷), kurio tikslas – parengti atskiroms kultūroms skirtų techninių sambūvio priemonių geriausios praktikos dokumentus. ESB taip pat ieškos galimų būdų, kaip kuo labiau sumažinti galimas su sambūviu susijusias tarpvalstybines problemas ir parengs rekomendacijas toms vietovėms, kuriose žemės ūkio struktūros ir ūkininkavimo sąlygos yra tokios, kad auginant tam tikras kultūras sunku pasiekti ūkio lygio sambūvį.

ESB sudaro sekretoriatas ir atskiroms kultūroms skirtos techninės darbo grupės, kurias sudaro valstybių narių techniniai atstovai. Su suinteresuotaisiais subjektais konsultuojamasi visų pirma atitinkamose Komisijos įsteigtose patariamosiose grupėse.

Pirmoji ESB techninė darbo grupė rengia sambūvio priemonės kukurūzų auginimo srityje. Tikimasi, kad kukurūzų auginimo geriausios praktikos dokumentą ji parengs iki 2010 m.

4. INFORMACIJOS APIE SAMBŪVĮ DERINIMO IR KEITIMOSI TA INFORMACIJA TINKLO GRUPĖ (COEX-NET)

Informacijos apie genetiškai modifikuotų, tradicinių ir ekologiškų kultūrų sambūvį derinimo ir keitimosi ta informacija tinklo grupės (COEX-NET) tikslas – palengvinti informacijos sambūvio tema mainus tarp valstybių narių ir Komisijos. 2006 m. buvo surengti du šios grupės posėdžiai, ir po vieną 2007 m. ir 2008 m.

5. BENDRIJOS LYGMNENIU VYKDOMI MOKSLINIAI TYRIMAI SAMBŪVIO TEMA

Trys su sambūviu susiję mokslinių tyrimų projektai buvo finansuojami pagal Bendrijos Šeštąją mokslinių tyrimų pagrindų programą. 2008 m. lapkričio mėn. užbaigtas SIGMEA projektas. Vykdam šį projektą buvo tiriamas GMO genų srautas Europoje sėklų ir kultūrų auginimo sistemose laiko ir erdvės požiūriu siekiant nustatyti tinkamas sambūvio priemones. Tebevyksta TRANSCONTAINER ir CO-EXTRA projektai, kurie bus užbaigti 2009 m.

2006 m. vasario mėn. Komisijos Jungtinis tyrimų centras paskelbė ataskaitą⁸, kurioje analizuojamas poreikis ir galimybės keisti ūkininkavimo praktiką, kad būtų užtikrintas sambūvis.

6. NACIONALINĖS ATSAKOMYBĖS IR KOMPENSAVIMO UŽ ŽALĄ, PATIRTĄ ĮSIMAIŠIUS GMO, SISTEMOS

Įsimaišius GMO, genetiškai nemodifikuoti produktai gali nuvertėti ir jų augintojai patirtų ekonominių nuostolių. Pavyzdžiui, pagal ES teisės aktus paveiktą produktą gali tekti ženklinti kaip genetiškai modifikuotą, o dėl to gali sumažėti rinkos graža.

⁷ <http://ecob.jrc.ec.europa.eu/>

⁸ <ftp://ftp.jrc.es/pub/EURdoc/eur22102en.pdf>

Įsimačius GMO, tai turėtų konkrečių pasekmių ir ekologiškiems produktams. Reglamente (EB) Nr. 834/2007 dėl ekologinės gamybos ir ekologiškų produktų ženklinimo⁹ numatyta, kad produktų, kuriuos reikia ženklinti pagal Bendrijos teisės aktus, negalima pateikti į rinką pažymėtų ekologiniu ženklu, jei į juos įsimačius GMO.

Tais atvejais, kai genetiškai nemodifikuotų kultūrų augintojai patiria ekonominių nuostolių dėl to, kad į juos įsimačius GMO, atsakomybė yra civilinės teisės, už kurią atsakingos valstybės narės, sritis. Tyrimo¹⁰, kurį Komisija užsakė atlikti, rezultatai parodė, kad tokios žalos atvejais visose nacionalinėse jurisdikcijose numatyta minimali apsauga pagal įprastas deliktinės teisės nuostatas. Dauguma valstybių narių nepakeitė sąlygų, kuriomis taikoma bendroji deliktinė teisė, konkrečiai tiems atvejams, kai įsimačius GMO.

Nepaisant to, valstybėse narėse bendroji deliktinė teisė skiriasi, todėl galimi ieškiniai, susiję su GMO įsimačiumu, gali būti nagrinėjami ir išspręsti skirtingai. Pavyzdžiui, pagal kalte grindžiamas atsakomybės sistemas reikia įrodyti, kad atsakovas nusikalto arba pasielgė aplaidžiai, o pagal griežtos atsakomybės sistemas, sprendimas nepriklauso nuo atsakovo elgesio subjektyvaus vertinimo. Kai kurios valstybės narės žalai, patirtai dėl GMO įsimačiumo, pradėjo taikyti griežtos atsakomybės tvarką.

Be to, beveik visose teisinėse sistemose yra specialios taisyklės kaimynų ginčams spręsti, kurias taip pat galima taikyti, kai ekonominių nuostolių patiriama dėl to, kad įsimačius GMO.

Ligi šiol jokioje valstybėje narėje nebuvo nagrinėjamos teismo bylos, kurias būtų galima pateikti pavyzdžiu, kad nacionaliniai teismai iš tiesų taiko skirtingas taisykles.

Panašu, kad šiuo metu ES rinkose neįmanoma įsigyti draudimo produktų, kuriuose būtų numatyta GMO įsimačiumo rizika. Tačiau keturiose valstybėse narėse, norint auginti genetiškai modifikuotas kultūras, pagal įstatymus reikalaujama, arba gali būti reikalaujama atlikus konkretačius atvejo vertinimą, turėti draudimo apsaugą arba alternatyvią finansinės garantijos rūšį, pagal kuriuos būtų kompensuojami galimi ekonominiai nuostoliai.

Kai kuriose valstybėse narėse ekonominiams nuostoliams, patiriamiems dėl to, kad įsimačius GMO, padengti įsteigti kompensacijų fondai. Jeigu yra apibrėžtos įmokų į sistemas sąlygos, fondai finansuojami iš mokesčių už genetiškai modifikuotų kultūrų auginimą. Kadangi iki šiol iš šių fondų nebuvo išmokėta jokia kompensacija, negalima spręsti, ar nustatyti tinkamo dydžio mokesčiai, kad būtų išvengta lėšų trūkumo ir rizikos, jog už tam tikro dydžio žalą nebus visiškai kompensuota, arba pernelyg didelio finansavimo, kas reikštų, kad genetiškai modifikuotų kultūrų augintojams tenka pernelyg didelė ekonominė našta.

Iki šiol nė viena valstybė narė nėra pranešusi apie ekonominius nuostolius, patirtus dėl to, kad įsimačius GMO iš kitos valstybės. Paprastai jurisdikcijos klausimai tarpvalstybiniais atvejais sprendžiami remiantis Romos II reglamentu¹¹.

⁹ OL L 189, 2007 7 20, p. 1.

¹⁰ http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/liability_gmo/index_en.htm

¹¹ Reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės („Roma II“). OL L 199, 2007 7 31, p. 40.

7. NACIONALINIŲ SAMBŪVIO PRIEMONIŲ APŽVALGA

Šiuo metu specialiai sambūviui skirtus teisės aktus¹² yra priėmusios 15 valstybių narių. Komisijai pranešta apie teisės aktų projektus, kuriuos rengiasi priimti dar trys valstybės narės. Komisija tikrina, ar nacionalinės sambūvio priemonės suderinamos su vidaus rinka pagal Direktyvą 98/34/EB, nustatančią informacijos apie techninius standartus ir reglamentus teikimo tvarką¹³.

Nė viena valstybė narė nepranešė, kad sambūvio klausimus ruošiasi spręsti ne teisinėmis priemonėmis, tačiau kai kuriose valstybėse narėse artimiausiu metu neplanuojama rengti reguliavimo sistemos, nes mažai tikėtina, kad jų teritorijoje bus auginamos genetiškai modifikuotos kultūros.

Kai kuriose valstybėse narėse kompetencija sambūvio srityje paskirstyta regionų lygmeniu.

Kadangi daugumoje valstybių narių genetiškai modifikuotos kultūros neauginamos, sambūvį reglamentuojančių teisės aktų taikymo ir veiksmingumo stebėsenos programos praktiškai neįgyvendintos. Kai kuriose valstybėse narėse taikant stebėsenos programas nenustatyta jokių neigiamų rezultatų, susijusių su privalomų sambūvio ar ženklavimo taisyklių nesilaikymu.

Nė viena valstybė narė nenurodė, kad galiojančių sambūvio taisyklių nepakanka, norint užtikrinti tinkamą genetiškai modifikuotų ir genetiškai nemodifikuotų kultūrų atskyrimą. Valstybės narės nenurodė nė vienos teismo bylos, susijusios su GMO įsimaišymu į genetiškai nemodifikuotas kultūras, tačiau pranešta apie vieną bylą, susijusią su bitininkyste.

Išskyrus kelias valstybes nares, kurios dar nepradėjo spręsti sambūvio klausimo, visos valstybės narės konsultavosi su suinteresuotaisiais subjektais apie sambūvio priemonių rengimą.

7.1. Informavimo, registravimo ir mokymo tvarka

Nacionalinės nuostatos dėl valstybės institucijų, trečiųjų šalių ir visuomenės informavimo apie auginamas genetiškai modifikuotas kultūras skiriasi. Kai kuriose valstybėse narėse kiekvienu konkrečiu atveju reikia gauti patvirtinimą, kad leidžiama auginti genetiškai modifikuotas kultūras, o kitose valstybėse užtenka, kad ūkininkai kompetentingoms valdžios institucijoms praneštų apie auginamas genetiškai modifikuotas kultūras. Vienoje valstybėje narėje nenumatyta, kad ūkininkai patys turi įregistruoti, jog augina genetiškai modifikuotas kultūras.

Daugumoje valstybių narių genetiškai modifikuotų kultūrų augintojai turi informuoti savo artimiausius kaimynus, ūkio subjektus, su kuriais jie dalijasi žemės ūkio technika, nuosavybės, kurioje planuojama auginti, savininkus, o trijose valstybėse narėse reikalaujama informuoti ir bitininkus, kurie užsiima bitininkyste tam tikru spinduliu aplink lauką, kuriame auginamos genetiškai modifikuotos kultūros.

Paprastai visuomenė apie auginamas genetiškai modifikuotas kultūras informuojama per viešąjį registrą, į kurį gali būti įtraukiama išsami informacija apie auginimo plotus, įskaitant

¹² AT, BE, CZ, DE, DK, FR, HU, LT, LU, LV, NL, PT, RO, SE, SK.

¹³ OL L 204, 1998 7 21, p. 37. Priemonių projektus galima rasti viešojo duomenų bazėje <http://ec.europa.eu/enterprise/tris/pisa/app/search/>

asmeninius augintojų duomenis ir tikslią šių plotų vietą, arba tik bendresnę informaciją, pavyzdžiui, bendras auginimo plotas kiekviename regione arba administraciniame teritoriniame vienetė.

Kai kuriose valstybėse narėse sėklų pardavėjai turi pateikti ataskaitas apie parduotus genetiškai modifikuotų sėklų kiekius ir (arba) informuoti ūkininkus apie galiojančias sambūvio taisykles. Kartais ūkio subjektus, kurie užsiima genetiškai modifikuotų kultūrų gabenimu, saugojimu ir pakavimu, taip pat reikia registruoti.

Kai kuriose valstybėse narėse reikalaujama, kad genetiškai modifikuotų kultūrų augintojai dalyvautų privalomuose mokymuose arba įrodytų, kad turi pakankamai žinių reikalaujamoms atskyrimo priemonėms įgyvendinti.

7.2. Techninės atskyrimo priemonės

Dauguma valstybių narių sukūrė tokias sambūvio priemones, kuriomis neleidžiama viršyti nustatytos 0,9 % GMO maisto produktuose ir pašaruose ženklavimo ribos. Tačiau kai kurios valstybės narės nurodė, kad jos stengėsi, jog GMO įsimaišymo lygis būtų kuo žemesnis. Kai kurios valstybės narės atsižvelgia į tai, kad ateityje sėklų ribos gali viršyti 0, todėl įsimaišymas iš kitų šaltinių nei sėklos turės būti griežčiau ribojamas, ir todėl laukuose reikės taikyti griežtesnes atskyrimo priemones.

Dvylika valstybių narių yra priėmusios bent vienai kultūrai skirtas atskyrimo priemones. Teritorinis atskyrimas paprastai grindžiamas izoliaciniais atstumais tarp genetiškai modifikuotų kultūrų laukų ir gretimų lytiškai suderinamų genetiškai nemodifikuotų kultūrų laukų. Izoliacinius atstumus kartais gali iš dalies arba visiškai pakeisti apsaugos zonos tarp genetiškai modifikuotų ir genetiškai nemodifikuotų kultūrų laukų, kuriose auginamos lytiškai suderinamos genetiškai nemodifikuotos kultūros, kurios, nuėmus derlių, laikomos genetiškai modifikuotais augalais. Kitose valstybėse narėse privalomi ir izoliaciniai atstumai, ir apsaugos zonos. Dviejose valstybėse narėse leidžiama auginti kultūras, kurios žydi skirtingu metu.

Kai kuriose valstybėse narėse reikalaujama pasikonsultuoti su kaimynais, o kai kuriais atvejais – gauti jų raštišką sutikimą auginti genetiškai modifikuotas kultūras, jei jų nuosava žemė naudojama izoliavimo atstumui užtikrinti.

Iki šiol nacionalinės atskyrimo priemonės taikytos kukurūzams, o kai kuriose valstybėse narėse – bulvėms, cukriniams runkeliams, pašariniams runkeliams, kviečiams ir rapsams.

Šešiose valstybėse narėse genetiškai modifikuotų kultūrų laukų ir ekologiškų kultūrų laukų atskyrimo priemonės griežtesnės negu tos, kurios taikomos atskiriant genetiškai modifikuotų kultūrų laukus ir tradicinių kultūrų laukus. Kitose šešiose valstybėse narėse taikomos identiškos atskyrimo priemonės. Kai kurios valstybės narės apibrėžė skirtingas atskyrimo priemones laukams, kuriuose auginamos sėklos.

Valstybėse narėse taikomos skirtingos atskyrimo priemonės: pavyzdžiui, auginant kukurūzus, izoliavimo atstumas iki tradicinių kukurūzų yra nuo 25 iki 600 metrų, o iki ekologiškų kukurūzų – nuo 50 iki 600 metrų.

Vienoje valstybėse narėje reikalaujama, kad genetiškai modifikuotų kultūrų augintojai laikytųsi izoliavimo atstumo iki veikiančio bitininkystės ūkio.

Visose valstybėse narėse genetiškai modifikuotų kultūrų augintojai ir ūkio subjektai, kurie augina genetiškai modifikuotas sėklas arba padeda nuimti derlių, turi taikyti atskyrimo priemonės. Tik tuomet jei asmenys, gretimuose laukuose auginantys genetiškai nemodifikuotas kultūras, savanoriškai sutiktų prisijungti prie atskyrimo priemonių įgyvendinimo, būtų reikalaujama, kad jie prisiimtų tam tikrą atsakomybę. Kai kuriuos valstybės narės atsakomybę už sambūvį sėklų auginimo srityje priskiria sėklų augintojams, o kitos – genetiškai modifikuotų kultūrų augintojams.

Kai kurios valstybės narės leidžia ūkio subjektams tarpusavyje susitarti netaikyti atskyrimo priemonių tarp jų laukų, o kitose valstybėse narėse atskirti būtina visais atvejais.

Kai kurios valstybės narės reglamentuoja atskyrimą įvairių žemės ūkio veiklos operacijų metu (pvz., auginant pasėlius, nuimant derlių, atliekant operacijas po derliaus nuėmimo, gabenant ir saugant), o kitos – tik gretimų laukų atskyrimą.

7.3. Genetiškai modifikuotų kultūrų auginimo apribojimai

Daugelis valstybių narių reikalauja taikyti specialią genetiškai modifikuotų kultūrų auginimo saugomose teritorijose (pvz., „Natura 2000“ teritorijose) tvarką arba uždrausti juos ten auginti. Šios priemonės su sambūviu nesusijusios ir jas reikia įvertinti remiantis galiojančiais Bendrijos teisės aktais.

Nors kai kurios valstybės narės numato galimybę apibrėžti regionus, kuriuose dėl socialinių ir ekonominių priežasčių būtų draudžiama auginti genetiškai modifikuotas kultūras, kol kas šie regionai nenustatyti. Nustačius tokius regionus, apie tai reikėtų pranešti Komisijai. Nepranešus, priemonių taikyti negalima ir todėl asmenims jos neprivalomos. Kai kurių valstybių narių tam tikri regionai yra pasiskelbę regionais, kuriuose nėra GMO, tačiau tokie pareiškimai yra politinio pobūdžio, o ne teisiškai įpareigojantis draudimas.

Kai kurios valstybės narės numato galimybę nustatyti regionus, kuriuose, remiantis savanorišku visų tos zonos ūkininkų sprendimu, būtų auginamos tik genetiškai modifikuotos arba tik genetiškai nemodifikuotos konkrečios kultūros atmainos.

Keturios valstybės narės, remdamosi naujais GMO saugos vertinimo moksliniais įrodymais, draudžia auginti genetiškai modifikuotus MON810 kukurūzus pagal ES teisės aktais nustatytas apsaugos priemones. Tose valstybėse narėse šiuo metu neįmanoma auginti genetiškai modifikuotų kultūrų, kadangi kol kas MON810 yra vienintelė genetiškai modifikuota kultūra, kurią ES galima auginti komerciniais tikslais. Šios priemonės su sambūviu nesusijusios ir nagrinėjamos pagal ES teisės aktuose numatytą procedūrą.

7.4. Administracinės nuostatos

Daugumoje valstybių narių, kurios parengė sambūvį reglamentuojančius teisės aktus, taikomos sambūvio priemonių įgyvendinimo ir stebėsenos taisyklės. Tačiau šios procedūros pradėtos praktiškai taikyti tik tose valstybėse narėse, kuriose auginamos genetiškai modifikuotos kultūros.

Kai kuriose, bet ne visose, valstybėse narėse baudžiama už sambūvį reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus.

7.5. Komercinė GM kukurūzų auginimo patirtis

Vienintelė šiuo metu ES auginama genetiškai modifikuota kultūra yra genetiškai modifikuoti MON810 kukurūzai, kurie atsparūs tam tikriems Lepidoptera būrio kenkėjams. Remiantis valstybių narių pateikta informacija, 2008 m. MON810 buvo auginami šešiose valstybėse narėse (CZ, DE, ES, PT, RO, SK), o jų auginimo plotas užėmė maždaug 100 000 hektarų, kas sudaro 1,2 % viso šių metų kukurūzų auginimo ploto ES-27. Tačiau kai kuriose valstybėse narėse genetiškai modifikuoti kukurūzai sudaro didesnę kukurūzų produkcijos dalį (pvz., Ispanijoje – daugiau negu 20 %).

Apskritai, valstybės narės mano, kad jų nacionaliniai sambūvį reglamentuojantys teisės aktai nedaro didelio poveikio ūkininkų sprendimui auginti genetiškai modifikuotas kultūras, tačiau šį klausimą reikia ištirti išsamiau. Pastebima tendencija, kad septyniose pirmiau minėtose valstybėse narėse, penkios kurių yra nustačiusios privalomas sambūvio taisykles, auginimo plotai didėja.

7.6. Tarpvalstybiniai klausimai

Iki šiol tik kelios valstybės narės pradėjo bendradarbiauti su kitomis valstybėmis narėmis, kad parengtų galimas priemones, kurios padėtų spręsti su sambūviu susijusius tarpvalstybinius klausimus. Iki šiol nepasitaikė nė vieno dokumentais pagrįsto tarpvalstybinio GMO įsimašymo atvejo.

7.7. Nacionalinė mokslinių tyrimų veikla sambūvio tema

Dauguma valstybių narių pranešė, kad vykdo nacionalinę mokslinių tyrimų veiklą, siekdamas pagrįsti rengiamas sambūvio priemones. Trylikoje valstybių narių tebevykdoma šio srities mokslinių tyrimų veikla.

8. IŠVADOS

Nuo 2006 m. valstybės narės padarė didelę pažangą, rengdamos sambūvį reglamentuojančius teisės aktus. Tuo metu, kai buvo kuriama ši teisinė sistema, genetiškai modifikuotų kultūrų auginimo plotai pamažu augo. Tačiau ES genetiškai modifikuotų kultūrų auginimas dar neužėmė šios rinkos nišos, nes šiuo metu komerciniais tikslais auginamas vienintelis genetiškai modifikuotas produktas ir auginama labai nedideliame plote.

Nors visuomenėje tebevyksta diskusijos apie genetiškai modifikuotų kultūrų auginimą ES, nėra konkrečių ženklų, rodančių, kad ES žemės ūkyje pradedant auginti genetiškai modifikuotas kultūras susidurta su praktiniais sunkumais. Tačiau šis vertinimas grindžiamas iki šiol sukaupta nedidele komercine patirtimi. Daugiau praktinės patirties, sukauptos auginant šias kultūras jau kelerius metus, turi tik keletas kelių valstybių narių regionų.

Nepranešta apie ekonominius nuostolius, patirtus dėl nacionalinių sambūvio taisyklių nesilaikymo arba dėl to, kad tos taisyklės netinkamos pakankamam genetiškai modifikuotų ir genetiškai nemodifikuotų kultūrų produkcijos atskyrimo lygiui užtikrinti. Taikant valstybių narių parengtas stebėsenos programas nepastebėta jokių galiojančių taisyklių trūkumų.

Skiriasi valstybių narių taikomų sambūvio metodų administracinė tvarka ir techninės atskyrimo priemonės. Tačiau nėra įtikinamų įrodymų, kad teisinės sistemos skirtumai lemia, ar ūkininkai pasirinks auginti genetiškai modifikuotas kultūras, ar ne. Kiti ne mažiau

reikšmingi aspektai yra tai, ar egzistuoja tinkamos genetiškai modifikuotų produktų realizavimo rinkos, esami regioniniai skirtumai dėl galimų genetiškai modifikuotų kultūrų privalumų ar trūkumų, palyginti su tomis pačiomis tradicinėmis ar ekologiškomis kultūromis, ir socialiniai veiksniai, kaip antai kaimynų ginčai ir laukų sunaikinimas. Tai, kad šie aspektai svarbūs rodo nevienodas plotų, kuriuose auginami GMO, teritorinis pasiskirstymas net ir tose valstybėse narėse, kur taikoma identiška sambūvio tvarka.

Pastebėjus nacionalinių priemonių skirtumus bent iš dalies lėmė agronominiai, klimato ir kitų veiksnių regioniniai skirtumai, kuriais remiantis nustatoma GMO įsimaišymo į kitas kultūras tikimybė. Norint įvertinti nacionalinių sambūvio priemonių efektyvumą, reikia įgyti daugiau patirties. Šiuo klausimu Europos sambūvio biuras parengs gaires.

Nors dėl skirtingų kaimyninių valstybių narių taikomų sambūvio metodų gali kilti tarpvalstybinių problemų, tokių sunkumų praktikoje nepastebėta. Todėl atrodo, kad kol kas nebūtina rengti specifinių priemonių, skirtų tarpvalstybinėms, su sambūviu susijusioms, problemoms spręsti.

Komisija nemano, kad būtų tikslinga inicijuoti Bendrijos teisinių priemonių, kurios galėtų prieštarauti nacionalinėms atsakomybė už žalą, padarytą įsimaišius GMO, reglamentuojančioms nuostatoms, rengimą. Kaip paaiškinta pirmiau, įvairovę šioje srityje daugiausia lemia tai, kad skiriasi esamos nacionalinės atsakomybės ir kompensavimo sistemos, kurios taip pat taikomos ir kitai ekonominei veiklai. Kol kas šie skirtumai ne tokie, kad šią sritį reikėtų suderinti. Be to, skirtingose valstybių narių jurisdikcijose išsivystė savitos ieškinių kultūros ir skirtingos kompensavimo kultūros. Sukūrus vienodas taisykles, taikomas siauroje srityje – GMO įsimaišymui – gali būti, kad toje pačioje valstybėje narėje būtų lygiagrečiai taikomos skirtingos deliktinės teisės sistemos.

Dėl to, kad trūksta draudimo sprendimų tokios žalos atvejais, valstybės narės skatinamos rasti būdų, kaip draudikams palengvinti atitinkamų produktų kūrimą.

Daugelyje valstybių narių tebevyksta mokslinių tyrimų veikla, kurios metu nagrinėjami įvairūs sambūvio aspektai, ir tai rodo, kad yra poreikis toliau plėsti žinias apie sambūvį. Vidutinės trukmės laikotarpiu reikės toliau vykdyti mokslinių tyrimų veiklą, kurios tikslas – atskirti genetiškai modifikuotų ir genetiškai nemodifikuotų produktų gamybos grandines jau už ūkio ribų.

Vertinant geriausius sambūvio klausimo sprendimo būdus reikia atsižvelgti į valstybių narių komercinę patirtį. Turi būti pateiktas patikimas galiojančių priemonių veiksmingumo ir efektyvumo vertinimas ir nacionalinių priemonių poveikio ūkininkų konkurencingumui ir ūkininkų bei vartotojų pasirinkimo laisvei analizė. Šiuo metu nėra ženklų, rodančių, kad reikia nukrypti nuo subsidiarumu grindžiamo požiūrio į sambūvį ir siekti tolesnio šio klausimo suderinimo.

Komisija mano, kad reikia imtis tokių su sambūviu susijusių veiksmų:

- Komisija turi kuo greičiau užbaigti galimų būsimų sėklų ribų nustatymo ekonominio poveikio vertinimą. Komisija, remdamasi tuo vertinimu, turi pasiūlyti atitinkamus tolesnius teisėkūros veiksmus.
- Komisija turi tęsti COEX-NET veiklą, kad skatintų valstybės nares keistis informacija apie sambūvį, visų pirma apie praktinę patirtį, mokslinių tyrimų ir stebėsenos rezultatus.

- Kartu su valstybėmis narėmis ir pasikonsultavusi su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais, Komisija turi nurodyti Europos sambūvio biurui parengti technines atskiroms kultūroms skirtų sambūvio priemonių gaires.
- Komisija, remdamasi aiškiai nustatytais poreikiais, kurie yra arba bus nustatyti vykdant iniciatyvas, turi remti tolesnius mokslinius tyrimus pagal Bendrijos Šeštąją mokslinių tyrimų pagrindų programą.
- 2012 m. Komisija, remdamasi valstybių narių pateikta informacija, turi pateikti ataskaitą apie sambūvio padėtį valstybėse narėse.